

ЗАБОРАВЉЕНЕ РЕЧИ ИЗ ЕПСКИХ НАРОДНИХ ПЕСАМА КОСОВСКОГ ЦИКЛУСА: РЕЗУЛТАТИ АНКЕТЕ¹

Предмет рада је провера степена усвојености лексике из епских народних песама старијих времена косовског циклуса, које се обрађују у шестом разреду основне школе. Анкета је спроведена на почетку седмог разреда школске 2023/2024. године, међу ученицима који су шести разред завршили са одличним успехом. Анализа је заснована на обради података из упитника које су попунили ученици. Радам се жели указати на важност тумачења непознатих речи не само приликом обраде књижевноуметничких дела, већ и на часовима који би били за то предвиђени. Поред тога, циљ рада јесте и да се допринесе освешћивању потребе за лексикографским приручницима који би се бавили овим проблемом, те да се да прилог у селекцији грађе за један такав приручник чија је израда у току, тачније за „Школски речник заборављених речи српског језика” (Матица српска).

КЉУЧНЕ РЕЧИ: непознате речи, епске народне песме, анкета, речник, методика наставе, српски језик.

1. Увод

1.1. Тумачење непознатих речи и појмова

Како народна књижевност представља један од главних стожера за развијање националних вредности и неговање културноисторијске баштине – исхода предвиђених наставним програмом за седми разред, потребно је посветити посебну пажњу застарелим речима у датим делима, чије је познавање неопходно да би се разумела, па и заволела, народна књижевност и тиме задати исходи остварили.

Народна књижевност због своје старине обилује речима које су ученицима далеке и непрозирне, што утиче на њихову ангажованост у интерпретацији дела и отежава његово разумевање, док посебан методички проблем настаје онда када су ученицима, поред речи, непознати и појмови њима означени (Мркаљ 2008: 107). Прегршт је лексичких подручја и семантичких кругова удаљених од искуства данашње деце, а слободно можемо

¹ Рад је настао у оквиру пројекта *Школски речник заборављених речи српског језика*, који финансира Матица српска. Руководилац пројекта је проф. др Јасмина Дражић.

рећи и одраслих. М. Николић (2009: 303) издваја неколико таквих лексичко-семантичких поља, нпр.: некадашње покућство, одећа, оруђе, оружје, врсте биљака и животиња, верски и митолошки појмови, називи празника итд. Потребно је да се наставник посебно припреми како би помогао ученицима у разумевању таквих речи и појмова које оне означавају – да пронађе пригодне илустрације, опише како је одређени предмет изгледао, води ученике у одговарајуће музеје, на стручне излете и екскурзије, да користи пригодну литературу у којој су описани такви појмови, и на крају, да подстиче ученике да сами открију значење непознатих речи (Мркаљ 2008: 107).

Због преоптерећености наставног програма, наставник често нема довољно времена, а ни могућности, да реализује предложене активности, што се умногоме може одразити на интерпретацију књижевноуметничког дела код ученика. Један од предлога за превазилажење како овог тако и других лексичко-семантичких проблема даје Р. Драгићевић (2011: 71). Реч је о петоминутним лексичким вежбама које би подстицале ученике да размишљају о речима свакодневно. Те вежбе би могле бити уклопљене у тему часа, али и не би морале бити, а ваљало би понављати исте вежбе у одређеним временским интервалима како би се пратио напредак ученика. Поред тога, сматрамо да би било од изузетног значаја посветити посебне часове пре почетка обраде дела из народне књижевности, које је тематски пожељно објединити у једну целину, да би се обновила непозната лексика из дела народне књижевности обрађених у претходном разреду и скренула пажња на непознате речи и појмове у делима која ће се обрађивати на наредним часовима.

Оно што би засигурно помогло и ученицима и наставницима јесте специјализован школски речник, који би био прилагођен ученицима и обухватао лексику из читанки од 5. до 8. разреда. Како оваквог речника у нашој литератури нема², ученици значења непознатих речи из књижевноуметничких дела сазнају или од наставника на часу или су упућени на објашњења која се дају у читанци поред текста или испод њега. Разматрајући читанке за основну школу, В. Брборић (2018: 484) налази да су слабости речника у њима те што нису све непознате речи описане у оном значењу у којем се јављају у делу. Поред тога, многе читанке немају речник на крају у којем би биле обједињене све непознате речи објашњене поред дела и дате на једном месту, уз потпунији, прецизнији и свеобухватнији опис.

Од 2021. године у току је пројекат Матице српске под називом „Школски речник заборављених речи српског језика”, којем су главни циљеви да се подигне општа и језичка култура код ученика и побољша квалитет наставе

² У нашој литератури постоји „Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika”, који је, нажалост, остао недовршен. Изашле су две књиге речника: књига прва А–Љ и књига друга М–По (Jocić – Vasić 1988, 1989).

српског језика и књижевности у основној школи. „Школски речник заборављених речи српског језика” требало би да буде дигитализован речник, у којем би се речи давале у контексту уз, ученицима прилагођене, граматичке информације и објашњења. Поред тога, садржао би илустрације које би на ефикаснији и економичнији начин ученицима помогле да усвоје нове речи и појмове. Дobar пример таквог речника јесу школски речници пољског и руског језика (Holly–Žółtak 2001; Глинкина 2008), који би могли послужити као узор.

1.2. Предмет, циљеви и задаци истраживања

Предмет рада јесте провера степена усвојености лексике из епских народних песама старијих времена косовског циклуса („Кнежева вечера”, „Цар Лазар и царица Милица”, „Пропаст царства српскога”, „Косовка Дјевојка” и „Смрт Мајке Југовића”) код ученика седмог разреда. Анализа је заснована на обради података из упитника које су попунили ученици седмог разреда са посебним способностима за математику³, у септембру 2023. године. Будући да су ученици попуњавали анкету на почетку школске године, пред новим предметним наставником у новој школи, очекује се већа мотивисаност и пажња у решавању задатака. Треба истаћи да се од 37 анкетираних ученика 10 ученика пласирало на окружни ниво такмичења из српског језика и књижевности⁴ и у шестом и у седмом разреду. Дакле, у питању су ученици који су већином изузетно мотивисани и ангажовани у настави матерњег језика, те поседују способности да усвоје предвиђено градиво на напредном нивоу.

Истраживањем је обухваћено 26 речи, а резултати се дају табеларно, у процентима, и подељени су на тачне, нетачне и неуражене задатке (в. Прилог 2). Анализом је утврђено које су застареле речи ученицима познатије, затим који су могући узроци за то, шта ученике наводи на погрешан одговор итд. Очекује се виши проценат тачно урађених задатака, с обзиром на то да су за испитанике одабрани ученици са одличним успехом и запаженим постигнућима у ваннаставним активностима. Циљ рада јесте показати у којој мери ученици познају застареле речи из епских народних песама, као и указати на важност тумачења непознатих речи не само приликом обраде књижевноуметничких дела већ и на часовима који би били за то предвиђени. Поред тога, циљ рада јесте и да се допринесе освешћивању потребе за лексикографским приручницима који би се бавили овим проблемом, те да се да

³ Анкетирани ученици су претходне разреде похађали у око 20 различитих основних школа у Новом Саду, а седми разред уписали у Гимназији „Јован Јовановић Змај” у Новом Саду, пошто су положили пријемни испит из математике.

⁴ У питању су такмичења која организује Друштво за српски језик и књижевност – Такмичење из српског језика и језичке културе и Књижевна олимпијада.

прилог у селекцији грађе за један такав приручник чија је израда у току, тачније за „Школски речник заборављених речи српског језика” (Матица српска).

Приликом састављања упитника водили смо се општим принципима састављања тестовских задатака, притом покушавајући да задовољимо критеријуме доброг теста, како би добијени резултати били што репрезентативнији и објективнији. Први од основних принципа доброг теста јесте да се јасно утврди план и дефинишу циљеви испитивања; затим да задаци буду различите тежине; да тест садржи питања која нису двосмислена или апсурдна; да су захтеви прилагођени узрасту ученика; да један задатак не открива решење другог задатка; да је сваки задатак стручно, језички и логички коректно постављен; и на крају, да је тест у целини технички добро обрађен. Сви задаци који су обухваћени овом анализом јесу објективног типа и могу се поделити у две групе: 1) вишеструки избор и 2) присећање (Богавач 1972: 71–72).

2. Анализа резултата анкете

Анализом су обухваћене све речи из упитника које су попунили ученици, те су речи подељене у два дела на основу типа задатка. Најпре се приказују резултати задатака са вишеструким избором (задаци затвореног типа), а потом резултати задатака типа присећање (задаци отвореног типа), са анализом одговора ученика.

У раду се већа пажња посвећује задацима отвореног типа, с обзиром на то да погрешни одговори ученика пружају драгоцен материјал за језичку анализу.

На крају рада, у виду прилога, даје се цео упитник (в. Прилог 1) уз табеларни приказ резултата анкете (в. Прилог 2).

2.1. Задаци типа вишеструки избор

Задаци типа вишеструки избор у упитнику формулисани су тако да међу понуђених 5 или 6 одговора само један буде тачан, чиме је смањена могућност случајно добијеног тачног одговора, а подигнута објективност и релијабилност. Овим типом задатка испитано је укупно 14 речи (12 речи у контексту и 2 речи без контекста).

2.1.1. Речи у контексту

У првом задатку од ученика се тражило да утврде значење подвучених речи из кратких одломака епских народних песама косовског циклуса, тако

што ће заокружити један тачан одговор од пет понуђених. Дакле, ученици су имали пред собом познат текст из претходног разреда и било је потребно да одреде значење речи у датом контексту. Резултати добијени овим типом задатка јесу следећи: *обазрети се* (89,19%), *красан* (86,49%), *калдрма* (78,39%), *софра* (78,38%), *скровит* (70,27%), *алат*⁵ (64,86%), *застава*⁶ (62,16%), *плећа* (51,35%), *кондир* (45,95%), *аздија*⁷ (32,43%), *калпак* (21,62%), *коласт*⁸ (21,62%).

Иако су резултати изнад просека⁹, они су ипак незадовољавајући ако се узме у обзир чињеница да су упитник попуњавали одлични ученици. Примећује се да су ученицима најмање разумљиве следеће речи из епске народне песме „Косовка Дјевојка“:

(...) *свилен калпак, оковано перје,*
на јунаку коласта аздија (...)

Премда се са колокацијом *коласта аздија* ученици готово уопште не сусрећу, сем на часовима књижевности, сматрамо да би ипак визуелни приказ датог појма био довољан да је већи број ученика запамти, посебно узимајући у обзир да деца воле необичне и несвакидашње речи.

2.1.2. Предмет са слике

У последњем задатку од ученика се тражило да на слици препознају направу за предење, тако што ће заокружити један од шест понуђених одговора. *Вретено*¹⁰ је препознало 51,35%, а *преслицу*¹¹ свега 27,03%. Занимљиво је да су сви ученици који су препознали *преслицу* на слици умели да препознају и *вретено*, али не и обрнуто. Чини се да неким ученицима није позната употребна функција *вретена*, већ само његов облик, на основу чега су тачно урадили задатак.

⁵ *риђаст коњ* (РСЈ 2011: 25)

⁶ *место у дну стола наспрам прочеља, зачеље* (РСЈ 2011: 400)

⁷ *скупоцен плашт* (РМС 1990: 52)

⁸ *шарен на кола, извезен унаоколо* (РМС 1990: 778)

⁹ Резултати су изнад просека ако се упореде са резултатима из упитника који је спроведен међу 500 ученика шестог и седмог разреда школске 2022/2023, према којима је само 27,35% ученика умело да одреди значење речи *плећа*, а 13,89% ученика значење речи *софра*. Ови подаци изнесени су у виду усменог саопштења *Путевима резултата анкете о заборављеним речима до школског речника* (Мирковић – Томаш 2024) на Међународном научном скупу Лексикографски сусрети.

¹⁰ *направа у виду краћег облог, на крајевима зашиљеног, а у средини дебљег штапића, на који се намотава пређа при предењу* (РСЈ 2011: 163)

¹¹ *једноставна дрвена направа за предење* (РСЈ 2011: 1009)

2.2. Задаци типа присећање

У овом типу задатка од ученика се тражило да објасне значење 12 подвучених речи у стиховима епских народних песама косовског циклуса. Како се ради о задатку отвореног типа, забележено је много више неуражених задатака (код неких речи и до 40%) него што је у задацима затвореног типа, у којима на захтев није одговорило највише до 5% ученика.

Најбоље урађена реч јесте *љуба*, чије је значење тачно одредило 86,49%. Сви ученици су били прецизни у дефинисању (*жена, супруга, вољена драга* итд.), те нисмо забележили ниједан нетачан одговор, већ само неуражене задатке (13,51%).

На другом месту према проценту тачних одговора јесте глагол *вели*, са 83,78% тачних одговора. Нетачни одговори ученика, попут *нареди, каже да нешто мора обавезно да уради*, показују да су поједини ученици препознали семантичку групу којој глагол припада, тј. да је реч о глаголу говорења, али да су му придодали семантичку нијансу наредбе, коју он не поседује. Са друге стране, одговори попут *хвали га, довели, жели* итд., показују да је одређеном броју ученика овај глагол потпуно непрозиран, те су на различите начине покушавали да одгонетну значење и наводили глаголе који су слични по звучности или према завршетку речи.

Да *бурма* представља некакав *прстен*, знало је 78,37% ученика, с тим да је било прецизно свега 35,04%, објаснивши да је то *веренички или брачни прстен*, док је 43,24% написало само *прстен*. Погрешни одговори ученика попут *нешто што се носи, наруквица, тканина, цвеће* итд. указују на то да су ученици покушали да значење одгонетну уз помоћ контекста (*На руци му бурма позлаћена*), али да им реч није позната.

Значење речи *снаја* знало је 64,86%. Занимљива је перспектива из које су ученици дефинисали задату реч. Иако је највише оних који су *снају* објаснили као *братову/синову жену*, одређен број ученика је, међутим, *снају* дефинисао према *свекрви*: *када жена има сина и он се жени, његова жена је његовој мајци снаха; жена од мог сина је мени снајка; од маминог сина жена; жена мајчиног сина; особа која ожени вашег сина* итд. Ученици су, по свој прилици културолошки условљени, у први план стављали однос *снаја* : *свекрва*, као један од најмаркантнијих родбинских односа који не укључује крвно сродство. Неким ученицима је познато шире семантичко значење¹² речи *снаја*,

¹² Када усваја нову реч, дете не усваја њено пуно значење, већ само извесне семантичке црте те речи. Дете испрва одређује значење само по једној или две компоненте, а не према целој комбинацији. Увођењем нових речи у дететов речник, почиње сужавање прешироког семантичног поља. Може се очекивати да ће дете мешати реч специфичнијег значења са речју која има општије значење, будући да

па су као одговор писали: *нешто из породице, род, рођака*; што нисмо признавали као тачно. Међу нетачним одговорима нашли су се и одговори оних ученика који су покушали да прецизније одреде релацију, али безуспешно: *младина мајка, од ћерке муж њена мама*; као и одговори подстрекнути интуитивним повезивањем речи сродне форме, али потпуно различитог значења и порекла, тзв. народном етимологијом: *драга лепа као у сну, сањао*.

Реч *дар* је у стиховима песме „Кнежева вечера” успешно одредило 59,46% ученика и написало да је у питању *поклон*. Неки ученици су погрешно одговорили јер су наводили фигуративно, тј. секундарно значење дате речи, које није остварено у контексту песме, нпр. *таленат, нешто по чему је неко посебан, поклон од Бога* итд. По свој прилици, до погрешке је дошло зато што се ученици у свакодневној комуникацији чешће сусрећу са секундарним него са примарним значењем речи *дар*. Као нетачне одговоре забележили смо и одговоре попут *помоћ, плод, престо, часна одора* итд.

Када је у питању значење речи *зеленко*, 56,76% ученика препознало је хипероним дате речи и као одговор навело реч *коњ*, што смо признавали као тачно. Напоменули бисмо ипак да ниједан ученик није дао прецизан одговор, који би укључивао боју длаке – *коњ зеленкастосиве боје* (РСЈ 2011: 417). Како је у савременом друштву, због промењеног начина живота, поменута животиња изгубила ону улогу коју је у друштву раније имала, те су заборављене многе речи из њеног лексичко-семантичког поља, тако су, по свему судећи, заборављени и називи животиње према боји длаке¹³. Са друге стране, неки су ученици погрешно одговорили јер су реч повезивали са младошћу и неискуством: *онај који ништа не може, син, зелени* итд.

Нешто више од половине ученика (51,35%) успешно је објаснило значење речи *здравица*, истичући да су то *добре жеље које се изражавају уз пиће*. Било је ученика којима је познат контекст у којем се здравица изговара, те су као одговор написали *вечера*; као и ученика који су помешали дату реч са речју из исте породице и писали *здравље*. Нетачни одговори попут *замка, пошљка, његова површина или задужбина* итд., показују да ова реч појединим ученицима није нимало блиска.

Нешто више од половине ученика успешно је одредило и значење речи *бесједа* (51,35%). На основу неких погрешних одговора ученика, као што су *молтва, скуп, окупљање, слава* итд., можемо закључити да су ученици усвојили део значења задате речи, а то је *већи скуп људи*, који је неопходан за

због извесних заједничких црта долази до поклапања у значењу. На пример, реч *брат* са речи *дечак* – сва браћа дечаца, али нису сви дечаца браћа (Klark 1985: 158–160).

¹³ У народним епским песмама помињу се коњи различите боје (*ћогат, кулаш, алат, вранац, шарац, дорат, лабуд* итд.), што потврђује да је ово обележје у традиционалној култури било дистинктивно.

држање беседе. Неки су ученици, међутим, вођени народном етимологијом, створили потпуно погрешну представу о значењу речи *бесједа* и писали *арогантност*, *бахатост*, *сиромаштво* итд. (по свој прилици према речима *бес* и *беда*).

Колико ученици нису научени да одређују значење речи према задатом контексту, говори податак да је само 40,54% ученика успешно препознало окрњен облик речи *хвала*. Остали су ученици мислили да се ради о речци *вала*, те као одговоре наводили *зауста*, *баиш*, *стварно*, *нека*, *ето* итд.

Да *барјак* значи *застава*, знало је исто толико ученика – 40,54%. До погрешних одговора попут *новчић*, *новац*; *дрвена свећа*, *на томе се ватра палила и користила као светло*; *шерпа*; ученици су, по свој прилици, дошли народном етимологијом (према речима *бакрењак*, *бакља*, *бакрач*).

Реч *грдан* у синтагми *грдне ране* тачно је одредило свега 24,32% ученика, који су писали да су то *опасне*, *тешке*, *мучне*, *ране које јако боле*. Највише ученика писало је *лош*, што указује на то да ученици знају да је задата реч негативно конотирана, али не умеју да одреде на који начин. Такве одговоре нисмо признавали као тачне. Нетачни одговори попут *гадан*, *ружан* итд. показују да ученици нису читали контекст, већ да су одређивали значење ван њега, те писали примарно значење речи, а не секундарно, које се у овом случају остварује.

Колико ученици имају проблема са препознавањем семантичких архаизама, тј. са речима које активно живе у савременом језику, али којима је једно од значења застарело (Радовић Тешић 1982: 259), потврђује чињеница да је само 5,4% ученика знало да се речју *књига* у народној књижевности означава *писмо* или *порука*. Највише ученика је нетачно одговорило покушавајући да дефинише значење речи *књига* из перспективе савременог језика, наводећи притом и тип књиге: *више написаних папира у корици*, *ствар из које читамо*, *предмет који се чита*, *записано знање*, *дневник*, *свеска*, *читанка*, *библија* итд.

3. Закључак

Резултати до којих смо дошли у овом истраживању показују да ни одлични ученици нису у потпуности усвојили значења речи из епских народних песама косовског циклуса, које су обрађиване у шестом разреду, што нас наводи на то да се запитамо колико датом лексиком владају ученици са слабијим успехом у школи.

Анализом је утврђено да је преко 80% ученика успешно одредило значење речи *обазрети се*, *красан*, *љуба* и *велим*, док је испод 30% ученика знало шта значе речи *аздија*, *преслица*, *грдан*, *калтак*, *коласт* и *књига*. На тачност одговора мање је утицао тип задатка него састав и порекло тражене речи, те

значење речи остварено у датом контексту. По свој прилици, ученици боље познају фреквентнију лексику, лексику домаћег порекла, као и ону лексику која се појављује у више књижевноуметничких дела. Стога је и очекивано да је више ученика знало шта значи реч *љуба* него *коласта аздија*. Изразито низак проценат тачних одговора код речи *књига*, у значењу *писмо* (5,4%), показује да ученици имају велик проблем са разумевањем семантичких архаизама.

Погрешни одговори ученика указују на то да се ученици приликом самосталног тумачења речи у великој мери ослањају на тзв. народну етимологију, те на тај начин стварају погрешне слике и асоцијације у вези са значењем непознатих речи (нпр. *снаја* је драга лепа као у сну, док се на *барјаку* ватра палила и користила као светло). Анализе појединих речи показују и то да су ученици усвојили део значења речи (ученици осећају да реч *бесједа* подразумева *већи скуп људи*, али не знају тачно значење речи) или да знају само општије значење уместо специфичнијег (*снаја* је род, нешто из породице; *бурма* је прстен).

Све изнето потврђује да су нужне промене у обради непознатих речи у настави матерњег језика у вишим разредима основне школе. Није довољно бавити се непознатим речима успутно, у оквиру других наставних садржаја, већ је неопходно издвојити и посебне часове за то, нарочито кад је у питању застарела лексика народне књижевности. Дobar методички алат у превазилажењу овог проблема био би „Школски речник заборављених речи српског језика”, који би засигурно нашао своје место у свакодневној настави српског језика и књижевности.

Прилог 1. Анкета

Анкета

Име и презиме: _____ Назив претходне школе: _____

I Прочитај одломак, а затим заокружи слово испред тачног значења подвучене речи.

Славу слави српски кнез Лазаре

У Крушевцу, мјесту скровитоме.

Сву господу за софру сједао,

Сву господу и господичиће (...)

У заставу војводу Милоша.

1. скровит	а) славан	б) сакривен	в) прелеп	г) стар	д) питом
2. софра	а) соба	б) клупа	в) кревет	г) обичај	д) сто
3. застава	а) зачелје	б) кочија	в) ћошак	г) престо	д) столица

Уранила Косовка Девојка, (...)

На плећима носи леба бела,
У рукама два кондира златна.

4. плећа а) део леђа б) груди в) врста торбе г) колица д) горњи део ношње
5. кондир а) прстен б) ланчић в) лонац г) суд за воду д) врста корпе

Кад се шета војвода Милошу,
красан јунак на овоме свету,
сабља му се по калдрми вуче
свилен калпак, оковано перје,
на јунаку коласта аздија,
око врага свилена марама,
обазре се и погледа на ме.

6. красан а) леп б) необичан в) снажан г) храбар д) паметан
7. калдрма а) панталоне б) плашт в) камени пут г) врста тепиха д) појас
8. калпак а) оклоп б) кошуља в) капа г) ратнички штит д) скупочени плашт
9. коласт а) златан б) скуп в) украшен кружним шарама г) наборан д) поцепан
10. аздија а) скупочени плашт б) ланац в) прстен г) кошуља д) врста оружја
11. обазрети се а) обратити се б) насмејати се в) наљутити се г) осврнути се д) уплашити се

Пред њима је Бошко Југовићу
На алату вас у чистом злату.

12. алат а) змај а) коњ в) престо г) кочија д) шатор

II Подвучене речи замени блискозначним речима или објасни њихово значење.

Вала тебе, славни кнез Лазаре!
Вала тебе на твојој здравици,
На здравици и на дару твоме:
Ал не вала на таквој бесједи.

ВАЛА _____

ЗДРАВИЦА _____

ДАР _____

БЕСЈЕДА _____

Спушта књигу цару на колено.

КЊИГА _____

Нек да барјак коме њему драго.

БАРЈАК _____

Вели њему царица Милица.

ВЕЛИ _____

Вукашин је грдни(х) рана допо.

ГРДАН _____

На руци му бурма позлаћена.

БУРМА _____

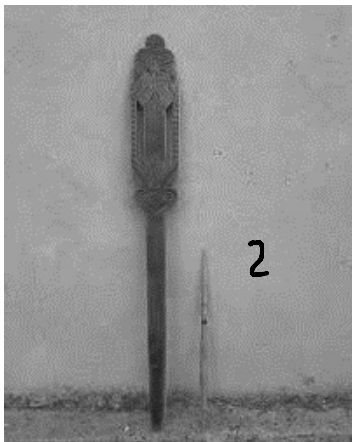
Снао моја, љубо Дамјанова,
Што нам вришти Дамјанов зеленко?

СНА(Ј)А _____

ЉУБА _____

ЗЕЛЕНКО _____

III На слици се налазе направе за предење и обележене су бројевима 1 и 2.
Препиши слово испред тачног назива датих направа.

1 _____ 2 _____

а) кудеља б) копрена в) вретено г) рубац д) skut њ) преслица

Прилог 2. Табеларни приказ резултата анкете¹⁴

РЕЧ	ТАЧНО	НЕТАЧНО	НЕУРАЂЕНО
1. обазрети се	89,19	10,81	0
2. красан	86,49	13,51	0
3. љуба	86,49	0	13,51
4. вели	83,78	13,51	2,7
5. калдрма	78,38	21,62	0
6. софра	78,38	21,62	0
7. бурма	78,37	10,81	13,51
8. скровит	70,27	29,79	0
9. алат	64,86	35,14	0
10. снаја	64,86	21,62	13,51
11. застава	62,16	37,84	0
12. дар	59,46	27,03	13,51
13. зеленко	56,76	13,51	29,73
14. плећа	51,35	45,95	2,7
15. бесједа	51,35	18,92	29,73
16. вретено	51,35	48,65	0
17. здравица	51,35	29,73	18,92
18. кондир	45,95	48,65	5,41
19. барјак	40,54	21,62	37,84
20. вала	40,54	35,14	24,32
21. аздија	32,43	64,86	2,7
22. преслица	27,03	72,97	0
23. грдан	24,32	54,05	21,62
24. калпак	21,62	78,38	0
25. коласт	21,62	72,97	2,7
26. књига	5,4	54,05	40,54

¹⁴ Табеларни приказ резултата анкете садржи све речи обухваћене анкетом, при чему нису посебно издвајане речи из задатака отвореног односно затвореног типа. Редослед речи у табели формиран је према критеријуму тачних одговора, те се на врху табеле налазе речи са највишим процентом.

ЛИТЕРАТУРА

- Бобавац, Томислав и др. (1972). *Тест у школској пракси*. Београд: Научна књига.
- Брборић, Велько Ж. (2018). Речници у читанкама за основну школу. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 47 (1), 473–486.
- Глинкина, Лидија Андреевна (2008). *Иллюстрированный толковый словарь забытых и трудных слов русского языка*. Москва: Мир энциклопедий Аванта+.
- Драгићевић, Рајна (2011). *Лексикологија и граматика у школи*. Београд: Учитељски факултет.
- Мркаљ, Зона (2008). *Наставно проучавање народних приповедака и предања*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Николић, Милија (2009). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Суботица: Минерва.
- Радовић Тешић, Милица (1982). Архаизми и њихова обрада у Речнику САНУ. *Лексикографија и лексикологија*. Београд – Нови Сад: Српска академија наука и уметности. 257–262.
- РСМ: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–III. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1969. IV–VI, Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.
- РСЈ: *Речник српског језика*. (2011). Нови Сад: Матица српска.

*

- Јоцић, Мирјана и Vera Vasić (1988). *Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika*. Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu – Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta u Novom Sadu.
- Holly, Krystyna, Anna Źółtak (2001). *Słownik wyrazów zapomnianych, czyli słownictwo naszych lektur*. Warszawa: PWN.
- Klark, Eva (1985). Šta sadrži reč: O detetovom usvajanju semantike. U: *Razvoj govora kod deteta* (ur. Tomislav Popović). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. 157–200

Danica Tomaš

FORGOTTEN WORDS OF EPIC FOLK POEMS OF THE KOSOVO CYCLE: QUESTIONNAIRE RESULTS

Summary

This paper examines the acquisition of lexemes found in epic folk poems from the early Kosovo cycle, which are analyzed in the sixth grade of primary school. The study aims to underscore the importance of interpreting unfamiliar words not only during literary analysis but also in lessons focused on this specific subject. Additionally, the paper seeks to inform the selection process for the School Dictionary of Forgotten Words by Matica srpska, currently under development. Data were collected from questionnaires completed in September 2023 by seventh-grade students with advanced mathematical abilities. The questionnaire included 26 words, with results presented in percentages, categorized as correct, incorrect, and unexecuted, and displayed in tables. Findings reveal that even high-achieving students are not fully familiar with the meanings of the targeted words. Analysis indicates that students better understand lexemes frequently encountered in multiple literary contexts. However, challenges arise with more commonly used words whose meanings vary by context and usage domain. Incorrect responses further suggest that students often rely on folk etymology to interpret unfamiliar words, grasping only part of the meaning or attributing a more generalized sense. These observations affirm the need for a revised approach to teaching unfamiliar vocabulary. The lack of familiarity with one's native language vocabulary is a significant issue that warrants a more systematic and thorough response.

KEYWORDS: unfamiliar words, epic folk poems, survey, dictionary, teaching methodology, Serbian language

Даница Томаш
Гимназија „Јован Јовановић Змај”
Нови Сад
Србија
tomas.danica@jjzmaaj.edu.rs